

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-125>

УДК 336.41.014

Петик Л.О., Теліжин І.Л.

Львівський державний університет імені Івана Франка

ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація У статті проаналізовано та визначено сутність поняття «інститут спільного інвестування». Досліджено стан ринку інститутів спільного інвестування в Україні. Зроблено аналіз кількості та якості діяльності компаній з управління активами. Проаналізовано сучасний стан фінансового ринку України, зокрема, діяльність інститутів спільного інвестування, розглянуто динаміку зростання компаній з управління активами. Проведено аналіз дохідності інвестування грошових коштів по різних напрямках. Визначено проблеми формування ринку інвестиційних фондів. Визначено сутність та структуру інститутів спільного інвестування України, як елементу інвестиційного ринку України. Визначено зовнішні та внутрішні проблеми ринку інститутів спільного інвестування. Запропоновано перспективні шляхи щодо їх вирішення.

Ключові слова: інститут спільного інвестування, інвестиції, компанія з управління активами, асоціація інвестиційного бізнесу, активи.

Petik Lyubov, Telizhyn Iryna

Ivan Franko Lviv State University

THE ACTIVITY OF COLLECTIVE INVESTMENT INSTITUTIONS IN UKRAINE: CURRENT STATE AND TRENDS

Summary The article analyzes and defines the essence of the concept of «joint venture». The state of the market of joint investment institutions in Ukraine is investigated. The analysis of quantity and quality of activity of the asset management companies is made. The current state of the financial market of Ukraine is analyzed, in particular, the activity of joint venture institutions, the dynamics of growth of asset management companies is considered. The analysis of the profitability of investing funds in different directions. The problems of formation of the investment funds market are identified. The essence and structure of joint investment institutions of Ukraine as an element of the Ukrainian investment market are determined. Mutual investment institutions are investment funds whose sole activity is to invest in various sectors of the economy in order to obtain and distribute profits among investors. It is difficult to overestimate the value of co-investment institutions for Ukraine, since in terms of investors, they have a much higher return than traditional ways of investing. Also, much less time is spent on investment management. Pooling funds from multiple investors allows you to enter the stock market and take advantage of large institutional investors, including the ability to promptly withdraw funds when needed. One of the important problems of mutual investment institutions today is the general imperfection of the stock market: the prevalence of the unorganized market over the organized; the existence of several trading venues where securities are traded, which complicates control over these transactions; low stock market liquidity; small number of securities traded on the stock exchange, limited stock market instruments; manipulation of market participants in order to overestimate the value of net assets of investment funds, etc. The external and internal problems of the market of joint investment institutions are identified. Prospective ways of their solution are suggested. In general, the following measures should be taken to address these problems of joint venture institutions and the stock market: improving existing legislation by aligning it with European norms.

Keywords: Institute for Investment, Investment, Company with Asset Management, Investment and Investment, Asset.

Постановка проблеми. Сьогодні доволі потужними інвесторами, що здатні акумулювати кошти дрібних потенційних інвесторів та трансформувати дані кошти в інвестиційні ресурси є інститути спільного інвестування. Саме ці суб'єкти акумулюють капітал дрібних інвесторів та вкладають його в цінні папери. Перевагою інститутів спільного інвестування є значно вища дохідність, порівняно з стандартними напрямками вкладення, менші витрати часу на управління інвестиціями, їхня диверсифікація, можливість оперативного виручення коштів. Проте, попри ряд переваг даних організацій, інститути спільного інвестування все ж не набули сьогодні достатнього розвитку. Цим зумовлена **актуальність теми дослідження.**

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою діяльності інститутів спільного

інвестування в Україні займалися такі вітчизняні вчені, як О. Дзюблюка, В. Корнеєва, Б. Луціва, В. Кудряшова, А. Кузнецової, С. Науменкової, Л. Федулової та ін. Проте дане питання недостатньо досліджене та обґрунтоване як на науковому, так і на законодавчому рівнях.

Мета та завдання статті. Головною метою статті є дослідження особливостей діяльності інститутів спільного інвестування в Україні та перспектив їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ситуація, яка сьогодні склалася в системі спільного інвестування України є доволі неоднозначною. З одного боку, дане питання є недостатньо досліджене на науковому рівні, з іншого – дослідження, які присвячені даному напрямку є неповними та недосконалими. Відсутні науково обґрунтована концепція і механізм здійснення інвестиційної діяльності інститутами спільного інвестування.

Сутність поняття «інститут спільного інвестування» згідно поглядів вчених

№ з/п	Вчений	Сутність поняття «фінансова безпека банківської системи»
1.	М. Коваленко та Л. Радванська	визначають інститут спільного інвестування як організаційно-правову форму діяльності, пов'язану з об'єднанням грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку
2.	В. Гриценко	в Україні в ролі інститутів колективного інвестування виступають професійні інвестори, які мають в своєму арсеналі великі обсяги капіталу, що надає їм можливостей для здійснення різноманітних видів інвестування
3.	Л. Фурдичко	ефективним інструментом нагромадження значних капіталів, обіг яких забезпечує гармонійний розвиток національної економіки
4	аналітики української асоціації інвестиційного бізнесу	інвестиційні фонди, в яких акумулюються кошти інвесторів для подальшого отримання прибутку через вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

Крім того, низькою є поінформованість потенційних інвесторів про особливості діяльності даних інститутів. Водночас, сьогодні в економічній літературі відсутнє єдине визначення поняття «інститут спільного інвестування».

Розглянемо погляди вчених щодо сутності поняття «інститут спільного інвестування» (табл. 1).

Таким чином, на нашу думку, інститути спільного інвестування – це інвестиційні фонди, виключною діяльністю яких є інвестування в різні сфери економіки з метою отримання і розподілу прибутку між інвесторами.

Сьогодні основною правовою базою, що регламентує діяльності сучасних вітчизняних інститутів спільного інвестування (ІСІ), є Закон України «Про інститути спільного інвестування» [1].

В статті 1 даного нормативного акту зазначено, що інститут спільного інвестування – корпоративний або пайовий фонд (рис. 1) [5].

Згідно Закону України «Про інститути спільного інвестування», виділяють такі класифікації інститутів спільного інвестування. Так, залежно від порядку провадження діяльності ІСІ може бути відкритого, інтервального та закритого типу. Крім того, інститут спільного інвестування може бути строковим та безстроковим. Інститут спільного інвестування може бути диверсифікованого, недиверсифікованого, спеціалізованого або кваліфікаційного виду [1].

Розглянемо ситуацію на ринку спільного інвестування в Україні на сучасному етапі (рис. 2).

Дослідивши дані Української асоціації управління активами, варто відмітити, що протягом досліджуваного періоду спостерігається збільшення інститутів спільного інвестування в Україні. Так, протягом 2008–2013 років стрімко зростає кількість ІСІ в державі, 2014–2017 рр. характеризується спадом інвестиційної діяльності та кількості ІСІ в країні. Проте, станом на 1 листопада 2019 року кількість інститутів спільного інвестування в Україні значно зросла і становить 1309 ІСІ.

Важливим при дослідженні діяльності інститутів спільного інвестування є розгляд динаміки активів, які знаходяться в управлінні інститутів спільного інвестування (рис. 3).

Так, з діаграми видно, що протягом досліджуваного періоду активи визнаних інститутів спільного інвестування в управлінні збільшувалися, лише у 2016 році спостерігалось незначне зменшення активів визнаних ІСІ. Станом на 1 листопада 2019 року згідно найактуальніших даних сайту Управління активами інвестиційного бізнесу активи визнаних ІСІ становлять 349966 млн. грн.

Згідно чинного законодавства про інститути спільного інвестування та даних української асоціації інвестиційного бізнесу, вагомими учасниками ринку спільного інвестування є компанії з управління активами. Розглянемо динаміку кількості даних компаній в Україні (рис. 4).

Так, з дослідження видно, що в Україні значно менше функціонує компаній з управління активами, ніж інститутів спільного інвестування. Також, спостерігається тенденція до зменшення КУА в Україні протягом останніх років. Так, станом на 1 листопада кількість компаній з управління активами зменшилася і становить 294 КУА.

Значення інститутів спільного інвестування для України важко переоцінити, адже з точки зору інвесторів, в них значно вища дохідність, порівняно з традиційними способами інвестування. Також, значно менше часу йде на управління інвестиціями. Об'єднання коштів кількох інвесторів дозволяє виходити на фондовий ринок та користуватися перевагами великих інституційних інвесторів,

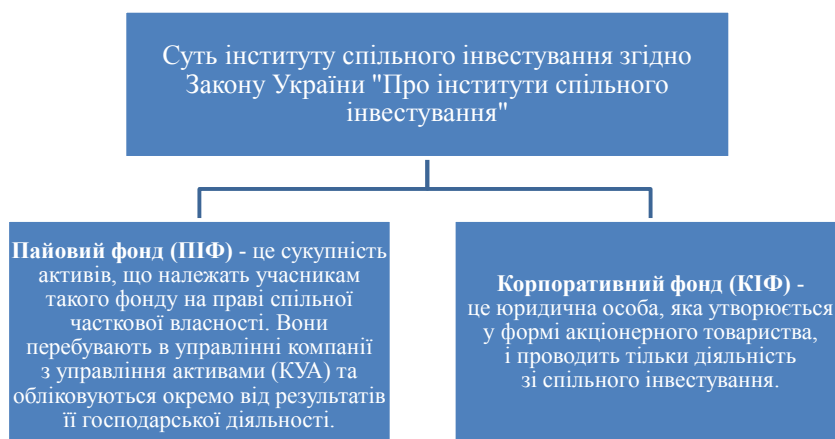

Рис. 1. Суть інституту спільного інвестування згідно Закону України «Про інститути спільного інвестування»

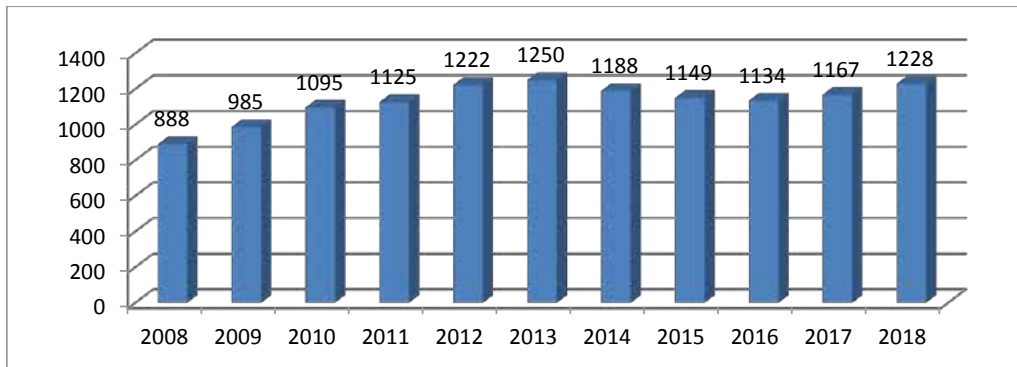

Рис. 2. Динаміка кількості діючих в Україні інститутів спільного інвестування 2008–2018 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

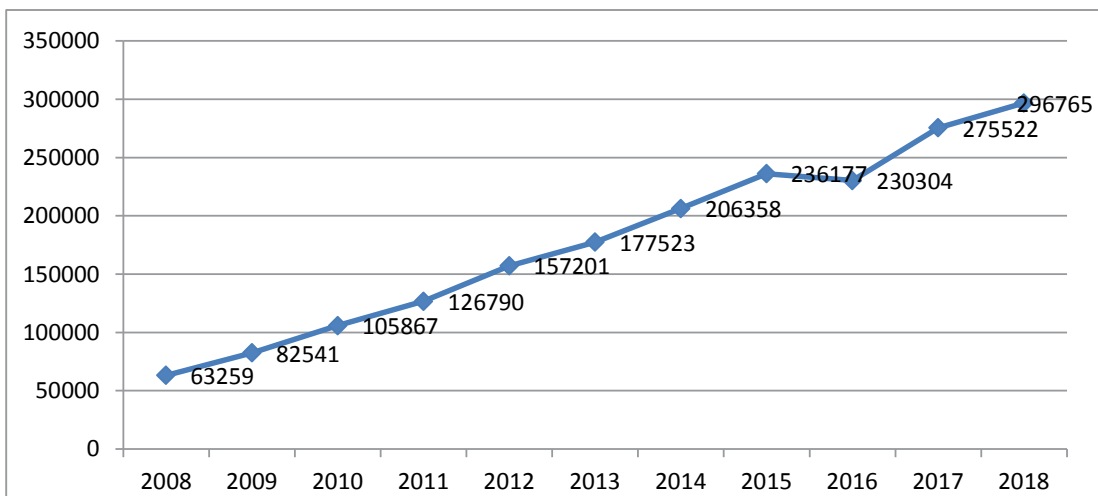

Рис. 3. Динаміка активів інститутів спільного інвестування в Україні 2008–2018 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

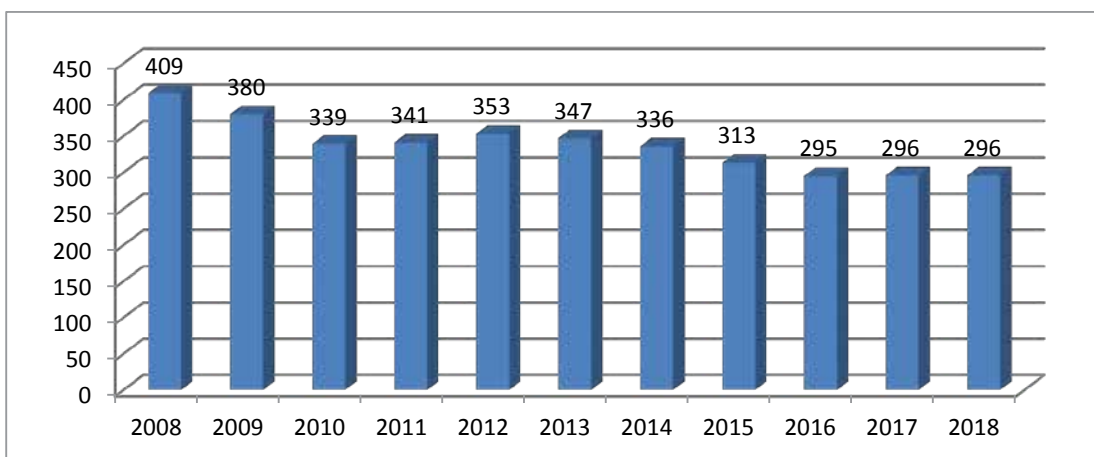

Рис. 4. Динаміка кількості діючих в Україні компаній з управління активами 2008–2018 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

зокрема це можливість оперативного вилучати вкладені кошти у випадку необхідності.

Проте, попри значні переваги ринку інститутів спільного інвестування, даний напрям не набув широкої популярності в Україні та має ряд проблем на даному етапі. Однією з головних проблем є низька поінформованість населення про діяльність даного ринку. Так, більшість населення не сприймає ІСІ як окремий альтернативний

довгостроковий інструмент збереження та приросту капіталу. Крім того, проблемою є те, що операції на фондовому ринку для більшості населення є новим видом діяльності. Тому проблемою є мала кількість консалтингових компаній, які би доносили інформацію про переваги та особливості фондового ринку.

Крім того, важливим стимулюючим чинником розвитку небанківських фінансових установ за-

галом та ІСІ зокрема є недостатність на внутрішньому ринку надійних фінансових інструментів, в які можуть вкласти залучені кошти компанії з управління активами. Зокрема, державні облігації залишаються непривабливим інвестиційним інструментом через низькі ліквідність та доходність (нижчу за рівень інфляції).

Суттєвою проблемою залишається методика коректної оцінки вартості чистих активів ІСІ. Діюче положення ДКЦПФР, що врегульовує дане питання, дозволяє компаніям досить довільно оцінювати чисті активи ІСІ, що знаходяться у них в управлінні. Це призводить до викривлення інформації, що ще більше підриває довіру населення [2].

Важливим залишається проблематичне питання оподаткування від інвестиційної діяльності. Так, сьогодні в Україні така ситуація, що відсотки від вкладених в банк депозитів не оподатковуються, тоді як прибуток, отриманий від вкладення коштів в інститути спільного інвестування, підлягає оподаткуванню. Це в свою чергу також зменшує бажання інвесторів вкладати кошти в інститути спільного інвестування.

Однією з важливих проблем інститутів спільного інвестування сьогодні є загальна недосконалість фондового ринку: превалювання неорганізованого ринку над організованим; наявність кількох торговельних майданчиків, на яких здійснюються торги цінними паперами, що ускладнює контроль за цими операціями; низька ліквідність фондового ринку; мала кількість цінних паперів, якими торгують на біржі, обмежена кількість інструментів фондового ринку; маніпуляції учас-

ників ринку з метою завищення вартості чистих активів інвестиційних фондів та інше.

Для вирішення даних проблем інститутів спільного інвестування, та фондового ринку загалом варто вжити наступних заходів: удосконалення існуючого законодавства шляхом узгодження його з європейськими нормами. Важливим заходом є посилення контролю за емітентами, цінні папери яких торгуються на організованому ринку з метою підвищення якості активів. Крім того, доречним було би розширення інструментів для інвестування, що будуть доступними для інститутів спільного інвестування, зокрема сюди належить впровадження повноцінних похідних цінних паперів. На нашу думку, підвищить розвиток ринку спільного інвестування і пільгове оподаткування інвесторів, які інвестують кошти в інститути спільного інвестування на довгий термін або зменшення ставки оподаткування доходу від вкладених коштів. Крім того, вдосконалення потребує чинна методологія розрахунку вартості чистих активів інститутів спільного інвестування. Звичайно, найбільш актуальним заходом є проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо популяризації серед населення України здійснення інвестицій в ринок інститутів спільного інвестування.

Отже, для залучення інвесторів до ринку інститутів спільного інвестування важливо здійснити великий комплекс заходів, головним серед яких є поінформованість населення про такий ринок та донесення до кожного члена суспільства переваг вкладення коштів у даний ринок.

Список літератури:

1. Закон України «Про інститути спільного інвестування» № 2210-VIII від 16.11.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17> (дата звернення: 03.11.2019).
2. Даніленкова І.М. Проблеми розвитку та функціонування інститутів спільного інвестування в Україні. Стратегічні орієнтири. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3222> (дата звернення: 03.11.2019).
3. Клименко К.В. Інститути спільного інвестування: сутність, функції та місце в економічній системі. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1874> (дата звернення: 05.11.2019).
4. Квартальні та річні огляди ринку управління активами. УАІБ URL: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html (дата звернення: 04.11.2019).
5. Українська асоціація інвестиційного бізнесу. Офіційний сайт. URL: http://www.uaib.com.ua/abcpeople/abetka_isi/5909 (дата звернення: 06.11.2019).
6. Туркан А.В. Розвиток фондового ринку та проблеми трансформації заощаджень населення в інвестиції. *Інтернаціональна наука*. 2017. № 2(24), 2 т.

References:

1. The Law of Ukraine «On Investment Institute Investment» No. 2210-VIII dated November 16, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17> (accessed: 03.11.2019). (in Ukrainian)
2. Danilenkova, I.M. Problemy rozvutky ta fynktsionuvannya instytutiv spilnogo investyvannya v Ukraini [Problems of development and the function of the institute of investment in Ukraine]. Official website of the strategic website. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3222> (accessed: 03.11.2019). (in Ukrainian)
3. Klimenko, K.V. (2013). Instytutu spilnogo investyvannya: sytnisti? Fynktsii ta mistse v ekonomitchnyy sustemi [Institution of full investment: day, function and function in the economic system]. *Effective Economy*, no. 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1874> (accessed: 05.11.2019). (in Ukrainian)
4. Quarterly and retail look at the asset management market. UAIB. URL: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html (accessed: 04.11.2019). (in Ukrainian)
5. Ukrainian association and investment business. Ofitsyyniy site. URL: http://www.uaib.com.ua/abcpeople/abetka_isi/5909 (accessed: 06.11.2019).
6. Turcan, A.V. (2017). Rozvutok fondovogo runky ta problemu transformatsii zaotshadthen naseleynna v investutsii [Stock market risk and problems of transformation of population protection in investment]. *International Science*, no. 2(24), vol. 2. (in Ukrainian)